

ฐานข้อมูลรากวัฒนธรรม “ของดีบ้านฉัน” : ประเพณี

๑. ชื่อประเพณี

ประเพณีเลี้ยงผีปู้ตา

๒. ประเพณีเกี่ยวกับ

() ศาสนา (✓) ความเชื่อ () วิถีชีวิต () การทำมาหากิน

๓. ความเป็นมา อัตลักษณ์ สาระคุณค่าของประเพณี (ภูมิหลัง ความเชื่อ อัตลักษณ์ที่โดดเด่น

ความสำคัญและคุณค่าทางสังคม จิตใจ วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชน)

ผีปู้ตา เป็นผีประจำบ้าน ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่าผีปู้ตาจะเป็นผีที่ให้ความคุ้มครอง ชาวบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ทั้งชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้าน และชาวบ้านที่จากไปทำงานนอกบ้านเป็นเวลานานๆ ก็จะมีการบนบานเพื่อให้ผีปู้ตาคุ้มครองในกรณีที่จะไปทำงานต่างถิ่นจะต้องนำดอกไม้ ธูป เทียน ไปหาปู่จ้ำ(ตัวแทนผีปู้ตา) เพื่อให้ปู่จ้ำเป็นผู้บอกกล่าวกับผีปู้ตา เมื่อกลับมาจากการทำงานก็ต้องไปแก้บน โดยนำเหล้า ไก่ต้มสุก ๑ ตัว ดอกไม้ ชันห้า เงินตามกำลังศรัทธา ขวดน้ำ นำไปให้ปู่จ้ำเพื่อนำไปเลี้ยงผีปู้ตา การบนบานเพื่อให้ผีปู้ตาคุ้มครอง เช่น ให้พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ บนบานเพื่อไม่ให้ติดทหาร บนบานเพื่อให้สอบติตราชการ บนบานเพื่อให้ได้เป็นผู้นำชุมชน เป็นต้น

พิธีเลี้ยงผีปู้ตาของบ้านหนองเดิ่น หมู่ ๕ ตำบลรัตนวาปี อำเภอห้วยตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นการเลี้ยงเพื่อให้ชาวบ้านในหมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุข พิธีจะจัดขึ้นในเดือนเมษายน กำหนดตรงกับวันสงกรานต์ ก่อนจะถึงฤดูทำนาโดยปู่จ้ำจะเป็นประธานในการจัดเลี้ยงในครั้งนี้ ปู่จ้ำจะแต่งตั้งคณะกรรมการในหมู่บ้านทุกครัวเรือน เพื่อนำมาจัดเตรียมข้าวปลาอาหารและเครื่องเซ่นไหว้ต่างๆ อันได้แก่ เหล้า ไก่ เทียน ดอกไม้ ธูป ชันห้า และมหรสพต่างๆ พอถึงวันที่กำหนดชาวบ้านจะมาพร้อมกันในบริเวณหน้าหอผีปู้ตา(ซึ่งเป็นป่าในชุมชน) ซึ่งบริเวณนั้นจะจัดเตรียม ให้สะอาดเรียบร้อย ปู่จ้ำจะนำข้าวปลา อาหารพร้อมเครื่องเซ่นไหว้มาเลี้ยงลูกบ้านที่ร่วมกัน ณ บริเวณนั้น และจะมีการแสดงมหรสพ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหมอลำ ถ้าหากการเลี้ยงผีปู้ตาเป็นที่พอใจของผีปู้ตา คนในหมู่บ้านจะอยู่เย็นเป็นสุข ไม่มีอุปสรรคในการดำเนินชีวิตประจำวัน โรคภัยไข้เจ็บไม่คุกคามตอนเช้า พิธีนี้มี "จ้ำ" เป็นผู้ดำเนินการ โดยป่าวประกาศให้ลูกบ้านทราบว่าจะทำพิธีวันไหน และให้ ลูกบ้านบริจาคเงิน ข้าวของตามศรัทธาให้แก่จ้ำ เพื่อจะได้นำไปซื้อเครื่องเซ่นมาทำพิธี ซึ่งมีไก่ ๓ ตัว เหล้า ๑ ขวด บุหรี่ ยาสูบ หมาก ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ดอกไม้ และธูปเทียนเมื่อถึงวันพิธี ชาวบ้านทุกคนครอบครัวไปร่วมงาน ซึ่งจัดขึ้นเวลาเช้า ณ ตอนปู่ตาประจำ หมู่บ้าน ในพิธีมีการเสี่ยงทายโดยใช้ไก่ ๓ ตัวเป็นเครื่องเสี่ยงทาย ๓ กรณี คือ ไก่ตัวที่ ๑ เสี่ยงทายเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์ ไก่ตัวที่ ๒ เสี่ยงทายเกี่ยวกับฝนฟ้าอากาศ และไก่ตัวที่ ๓ เสี่ยงทายเกี่ยวกับ

/สัตว์เลี้ยง.....

สัตว์เลื้อยและพืชพันธุ์ โดยดูจากลักษณะปลายขากรรไกรทั้งสองข้างของไก่ ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง การเสียหายอีกประการหนึ่ง คือ การเสียหายฟ้าฝนด้วยไม้ว่า โดยเอาไม้มาหนึ่งท่อนขนาดยาว ๑ วาของจ้ำ (ผู้กระทำพิธี) นำมาเข้าพิธี โดยอธิษฐานว่า ถ้าฝนดีขอให้ไม้นี้ยาวกว่า ๑ วาของจ้ำ ถ้า ฝนแล้งขอให้ไม้สั้นกว่า ๑ วาของจ้ำ เมื่อทำพิธีอธิษฐานแล้วก็เอาไม้มาวัดเทียบกับวาของจ้ำ แล้วให้ ทำนายตามผลที่ปรากฏ การเสียหายเกี่ยวกับสัตว์เลื้อยและพืชพันธุ์ ปู่จ้ำจะทำการหว่านข้าวเปลือกหน้าศาลปู่ตาเพื่อให้พืชพันธุ์อุดมสมบูรณ์

ส่วนการทำนายตามลักษณะไก่ คือ ดึงเอาขากรรไกร (ปากล่าง) ของไก่ที่บูชาตาแล้ว ออกมา แล้วดูว่าปลายขากรรไกรทั้งสองข้าง(ซึ่งมีลักษณะเป็นสองงาม)เป็นอย่างไร

๑. ถ้าปลายงามห้อยตกลงหรือไม่เสมอกัน หมายถึงในปีนั้นสัตว์เลื้อยจะไม่สบาย เกิดโรค ถ้าเกี่ยวกับคนทายว่าจะแตกความสามัคคี เจ็บไข้ได้ป่วย ถ้าเกี่ยวกับพืชพันธุ์ธัญญาหาร ก็จะไม่สมบูรณ์

๒. ถ้างามขากรรไกรทั้งสองข้างยาวเท่ากัน จะหมายถึงมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งสัตว์เลื้อย ผู้คน และพืชพันธุ์

๓. ถ้าขากรรไกรมีสีขาว แสดงว่า ฝนแล้ง

๔. ถ้าขากรรไกรมีสีดำ แสดงว่า ฝนฟ้าดี

พิธีเลี้ยงผีปู่ตาเป็นเหตุการณ์หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการทำนาปลูกข้าวอย่างใกล้ชิด ผลคำทำนายเป็นเช่นไร ชาวบ้านมักจะนำไปเป็นข้อมูลในการเตรียมตัวทำนาในปีนั้น ๆ นอกจากนั้นปู่ตา ยังมีความสำคัญกับหมู่บ้านเพราะเป็นที่พึ่งทางใจ เป็นผู้อนุรักษ์ป่าไม้ชุมชนของหมู่บ้านนั้นๆ ให้ ยังคงอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอาหารเลี้ยงชุมชนตราบเท่าลูกหลาน

อัตลักษณ์หมู่บ้าน

เป็นหมู่บ้านสุขภาพดีระดับจังหวัด มีป่าชุมชน หรือ ดอนปู่ตาที่มีความอุดมสมบูรณ์ ประชาชนรักสามัคคีกลมเกลียวเหมือนครอบครัวเดียวกัน

๔. รูปแบบ วิธีการ ของกิจกรรมประเพณีที่จัด (บรรยายพร้อมแนบภาพนิ่งเป็นไฟล์นามสกุล JPEG หรือ TIFF ไม่น้อยกว่า ๑๐ ภาพ ที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบที่ปรับเปลี่ยนยุค และภาพเคลื่อนไหวลงแผ่นซีดี/วีซีดี จำนวน ๑ แผ่น)

๕. การจัดงานเป็นประจำทุกปี

ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ ระยะเวลาการจัด ๑ วัน

๖. งบประมาณที่ใช้ ๓๐,๐๐๐ บาท ได้รับงบประมาณจาก

๖.๑ หน่วยงาน/องค์กร (หลัก) ชุมชน/หมู่บ้าน จำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท

๖.๒ อื่นๆ ๑. ลูกหลานที่ไปทำงานต่างจังหวัด/ผู้ที่มาบนบาน จำนวน ๑๕,๐๐๐ บาท

๒. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๕,๐๐๐ บาท

๗. จำนวนคนที่ร่วมงานประเพณี ๔๐๐ คน (ในปีที่ผ่านมา)

๘. ผู้จัด

๘.๑ หน่วยงานรับผิดชอบหลัก คณะกรรมการหมู่บ้านหนองเดิน

๘.๒ ชื่อ - สกุล (เลขานุการคณะกรรมการจัดงาน) นายสมพร วงษ์จันทร์ (ผู้ใหญ่บ้าน)

ที่อยู่ บ้านหนองเดิน หมู่ ๕ ต.รัตนวาริ อ.ห้วยตะพาน จ.อำนาจเจริญ โทร. ๐๘-๐๗๓๖๐๐๒๙

๘.๓ หน่วยงาน/องค์กร/สถาบัน ที่ร่วมจัด เทศบาล/วัด/โรงเรียน

๙. การสร้างอาชีพและรายได้ให้กับครอบครัว/ชุมชน

ประเพณีเลี้ยงผีปู่ตาของชาวบ้านหนองเดิน ก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิตประจำวัน การทำอาชีพทำนา ทำการเกษตร และการเดินทางออกนอกหมู่บ้านไปทำงานที่อื่น หรือต่างจังหวัดเพื่อ รับจ้างนอกพื้นที่ ให้มีขวัญกำลังใจ ผู้คนในชุมชนรักและสามัคคีกัน นอกจากนี้แล้ว ยังมี ความสำคัญกับหมู่บ้านเพราะ เป็นผู้อนุรักษ์ป่าไม้ชุมชนของหมู่บ้าน ให้ ยังคงอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอาหารเลี้ยงชุมชนตราบเท่าลูกหลาน

ผู้จัดเก็บและรวบรวมข้อมูล

๑. นางสาววัชรียา โสคำภา ตำแหน่ง ผู้อำนวยการกองการศึกษา
๒. นางสาวณิชากรณ์ ไชยจันทร์ ตำแหน่ง ผู้ช่วยสันทนการ
๓. นางสาวนงลักษณ์ หิรัญวร ตำแหน่ง ประธานสภาเด็กและเยาวชน
๔. นางสาวจันจิรา มิมาพันธ์ ตำแหน่ง กรรมการบริหารสภาเด็กและเยาวชน
๕. นางสาวเจนจิรา ถิ่นขาม ตำแหน่ง กรรมการบริหารสภาเด็กและเยาวชน
๖. นายเอกชัย ธิศาสเวช ตำแหน่ง กรรมการบริหารสภาเด็กและเยาวชน
๗. นางสาวชุติกานต์ เกสร ตำแหน่ง กรรมการบริหารสภาเด็กและเยาวชน

(ช่วงเวลาจัดเก็บข้อมูล ๑-๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐)

ภาคผนวก